

BESLUT

Datum

2017-10-05

Dnr

7678-16-21

Aktbilaga

KLAGOMÅL MOT VÄSTMANLANDS TINGSRÄTT MED ANLEDNING AV TILLSÄTTNING AV TOLKAR

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern gör vissa uttalanden men vidtar inte någon ytterligare åtgärd i ärendet.

Ärendet

Anmälan till Justitiekanslern och utredningen här

Föreningen Rättstolkarna har framfört klagomål mot Västmanlands tingsrätt med anledning av tillsättning av tolkar i mål nr B 2308-15, B 1357-17, B 3570-16 och B 4202-16.

Föreningen har anfört bl.a. följande.

Vad gäller mål nr B 2308-15 rörde det sig om ett omfattande brottmål. Tingsrätten underlät till stor del att tillsätta rättstolkar i albanska språket och förordnade i stället huvudsakligen auktoriserade och utbildade tolkar. Av en analys av tingsrättens tolkbokningar framgår att rätten valde att boka de tolkar som fanns närmast, i stället för att boka tolkar med högsta möjliga kompetens. Enligt föreningen har den s.k. närhetsprincipen missbrukats, vilket har lett till att bestämmelsen i 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken inte har efterlevts.

I mål nr B 1357-17 kontrollerade tingsrätten uppenbarligen inte att man fått tolk av tillräckligt god kvalitet på språket nordkurdiska eftersom det förekom stora brister i tolkningen. I samma mål bokade tingsrätten för kort tid för tolk på persiska. När den rättstolk som anlätats inte kunde stanna längre än den bokade tiden, lät rätten målsägandebiträdet ta över för att tolka till målsäganden. Tingsrättens agerande var både olämpligt och i strid med 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken.

I mål nr B 4202-16 och B 3570-16, som handlades gemensamt, beslutade tingsrätten att använda sig av två tolkar på persiska. Med hänsyn till att det rörde sig om ett krävande mål var det lämpligt att använda sig av tre tolkar. Det allra viktigaste är dock att tolkarna har högsta möjliga kvalifikationer. Den ena tolken är rättstolk, medan den andra – bortsett från att denne inte är auktoriserad – inte ens har utbildningsbevis från den sammanhållna grundutbildningen. Det är högst olämpligt att inte eftersträva att två eller t.o.m. tre rättstolkar kan samarbeta och kvalitetssäkra varandra i ett så krävande mål. Rätten har inte gjort några ansträngningar att få tag på en ytterligare rättstolk utan har anlitat en tolk utan dokumenterade kvalifikationer på rekommendationen av ordföranden.

Yttrandet från Västmanlands tingsrätt

Tingsrätten har yttrat sig över föreningens klagomål. Lagmannen Per Kjellsson har anfört följande.

Inledningsvis vill jag redovisa våra generella rutiner när det gäller anlitan av tolkar. Tingsrätten tillämpar i allt väsentligt det statliga ramavtalet med tolkförmedlingstjänster. Det innebär att handläggarna kontaktar någon av de upphandlade tolkförmedlingarna och beställer en tolk i det aktuella språket. Vid kontakten begärs enligt rutinerna alltid i första hand en rättstolk, i andra hand en auktoriserad tolk. Om det inte är möjligt att anlita en auktoriserad tolk kan i sista hand annan tolk anlitas. Tingsrätten får därefter en bekräftelse och namn på en tolk, som kallas till rättegången av handläggare vid tingsrätten. I undantagsfall kan direkt kontakt tas med känd tolk som finns inom domkretsen. Med en nu redovisad ordning menar jag att tingsrätten följer kraven i 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken.

Hur turerna gick [*i mål nr 2308-15, Justitiekanslerns anmärkning*] är svårt för mig att uttala mig om. Innan åtal väcktes i målet var många av de misstänkta frihetsberövade under lång tid. Ansvaret för handläggningen av målet hade tilldelats rådmannen T.W., som sedan något år tillbaka är pensionerad. Ett mycket stort antal häktningsförhandlingar hölls, ett 50-tal, merparten med tolk i det albanska språket. Vilka överväganden T.W. gjorde vet jag inte, men jag utgår från att kansliet tillämpade de riktlinjer som redovisats ovan.

När åtal väckts övergick ansvaret till en annan rådmann, A-L.S. Även hon är pensionerad och inte längre kvar vid tingsrätten. Jag minns, och jag har försökt höra med handläggare som varit delaktiga i handläggningen, att det förekom en diskussion angående vilka tolkar som skulle anlitas och att det fanns ett missnöje hos någon eller några som inte fick uppdrag att tolka i målet. Till en del rörde diskussionen de merkostnader av icke obetydlig omfattning som skulle uppkomma om viss eller vissa andra förordnades än de som redan var förordnade. Jag vet att frågan underställdes den ansvariga domaren, men vilka överväganden hon till slut gjorde saknar jag kännedom om och jag kan därför inte bemöta föreningens påstående om missbruk av den s.k. närhetsprincipen.

En titt i Vera visar att totalt anlidades i det målet 19 olika tolkar över hela målets handläggningstid. Målet upptog 23 huvudförhandlingsdagar och två tolkar anlidades parallellt varje dag. I hovrätten tycks tolken C.U. ha anlitats genomgående.

Jag har inte hört några klagomål på tolkningen.

Chefsrådmannen Jan Bengtsson har i fråga om tillsättning av tolkar i mål nr B 1357-17 anfört bl.a. följande.

Den för målsägandens skull anlidade tolken, en rättstolk, var bokad för uppdraget mellan kl. 09.00-12.00. När målet visade sig bli försenat uppgav tolken att hon hade ett annat uppdrag inbokat i annan tingsrätt kl. 13.00, varför hon inte kunde stanna kvar efter kl. 12.00. Försök gjordes innan denna tidpunkt att hitta en annan tolk, dock utan framgång.

Det som återstod av förhandlingen var slutanföranden. Målsägandebiträdet, biträdande juristen B.E., erbjöd sig då att tolka åt sin huvudman, då det aktuella språket var hans modersmål. Målsäganden samtyckte till en sådan lösning. Ingen annan hade någon erinran mot den föreslagna lösningen.

Med beaktande av att det var den sista förhandlingsdagen och att den tilltalade var häktad i målet, accepterades den lösningen. Förhandlingen kunde därför slutföras samma dag.

Med beaktande av vad som kvarstod av förhandlingen och målsägandebiträdets kompetens i såväl det aktuella språket som juridiska området, anser jag inte att bestämmelserna i 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken har åsidosatts. Någon diskvalifikationsgrund ifråga om jäv kan enligt min mening inte anses ha förelegat.

Rådmannen Hans-Åke Nygren har i fråga om tillsättning av tolkar i mål nr B 3570-16 och B 4202-16 anfört bl.a. följande.

Vi behövde två tolkar för M.R:s [*en av de tilltalade, Justitiekanslerns anmärkning*] skull. Hans försvarare, L.J., meddelade att tolkarna A.F. och H.L. hade tolkat under förundersökningen och att de var bra. Själv nämnde jag V.B., som jag har haft i flera ganska stora mål och som jag tycker är en bra tolk. I beställningen till L [*tolkförmedling, Justitiekanslerns anmärkning*] angavs dessa tre namn. De två har sedan tolkat under förhandlingen och såvitt jag vet har ingen haft några synpunkter på deras arbete.

Nu har det sagts att V.B. inte är rättstolk. Det hade jag dock inte kännedom om innan hon blev bokad. Jag vet att hon har varit här ganska ofta och att andra domare också tycker att hon är bra.

Lagmannen Per Kjellsson har sammanfattningsvis anfört bl.a. följande.

Enligt 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken ska rätten, om det är möjligt, förordna en tolk som är auktoriserad att vara tolk i målet. Tingsrättens rutiner föreskriver att sådana tolkar i första hand ska anlitas. Om det inte är möjligt anlitas annan tolk. Det kan anmärkas att det de senaste åren blivit allt svårare att hitta tolkar med rätt kompetens, inte minst på grund av den stora flyktingvågen 2015/16. Till syvende och sist är det ordförande i rätten som ansvarar för att kompetent tolk anlitas. Enligt min mening har rättegångsbalkens krav uppfyllts.

Föreningen har kommenterat tingsrättens yttrande.

Rättsliga utgångspunkter

Av 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken framgår följande. Rätten ska, om det är möjligt, förordna en tolk som är auktoriserad att vara tolk i målet. I annat fall ska en annan lämplig person förordnas. Om det vid domstolen finns en allmän tolk i det språk som det är fråga om, ska han eller hon anlitas.

Bestämmelsen i 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken fick den nuvarande lydelsen genom en lagändring som trädde i kraft den 1 oktober 2013. I specialmotiveringen till den aktuella bestämmelsen (prop. 2012/13:132, s. 50) anges bl.a. följande.

Bestämmelsen i *andra stycket första meningen* är ny och anger att rätten ska, om det är möjligt, förordna en tolk som är auktoriserad att biträda som tolk i målet. Bestämmelsen syftar till att säkerställa att de tolkar som anlitas har en hög kompetens för uppgiften. Regler om auktorisation av tolkar finns i förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare. Tolkar får auktoriseras avseende ett eller flera främmande språk eller det svenska teckenspråket. En tolk som är auktoriserad benämns auktoriserad tolk. Det nya kompetenskravet gäller generellt och inte bara i brottmål. [---] Det är givetvis

eftersträvansvärt att den auktoriserade tolk som anlitas har specialistkompetens för tolkning inom rättsväsendet (s.k. rättstolk). Något krav på detta ställs dock inte. Med hänsyn till att det råder brist på auktoriserade tolkar i vissa delar av landet och i vissa språk kan det ibland uppstå svårigheter att förordna en auktoriserad tolk. Det åligger dock rätten att göra ansträngningar för att få tillgång till en auktoriserad tolk. Om en auktoriserad tolk inte kan anlitas till ett planerat sammanträde, får domstolen väga fördelarna med att tolken är auktoriserad mot konsekvenserna av att sammanträdet senareläggs till en tidpunkt då en auktoriserad tolk finns tillgänglig. Domstolen får inte vid varje fördröjning avstå från att anlita en auktoriserad tolk. Även i de fall domstolen anlitar en tolk som inte är auktoriserad är det viktigt att en för uppdraget så kompetent person som möjligt förordnas.

Justitiekanslerns bedömning

Av utredningen framgår att tingsrätten har rutiner för anlitan­de av tolkar. Enligt rutinerna kontakter rättens handläggare tolkförmedlingar som omfattas av det statliga ramavtalet avseende tolkförmedlingstjänster. Vid kontakten begärs i första hand en rättstolk, i andra hand en auktoriserad tolk. Om det inte är möjligt att anlita en auktoriserad tolk anlitas annan tolk. Endast i undantagsfall tas direkt kontakt med känd tolk som finns inom domkretsen. Enligt Justitiekanslerns bedömning uppfyller tingsrättens rutiner de krav som uppställs i 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken.

Av utredningen framgår att mål nr 2308-15 var tämligen omfattande. Handläggningen i tingsrätten hade pågått under drygt ett år. Ett femtital häkt­ningsförhandlingar hölls, merparten med tolk i det albanska språket. Under målets handläggning anlidades sammanlagt 19 olika tolkar. Målet upptog 23 huvudförhandlingsdagar och två tolkar anlidades parallellt varje dag. Enligt föreningens uppgift anlidades huvudsakligen auktoriserade och utbildade tolkar i stället för rättstolkar.

Att tingsrätten anlidade auktoriserade tolkar och inte rättstolkar kan – mot bakgrund av vad som anges i förarbetena – inte anses strida mot bestämmelsen i 5 kap. 6 § rättegångsbalken. Nu i efterhand är det inte möjligt att utreda vilka åtgärder som tingsrättens medarbetare gjorde i syfte att se till att leva upp till de krav som föreskrivs i 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken. Med hänsyn till målets omfattning framstår det dock som rimligt att anta att det inte alltid var möjligt att anlita rättstolkar eller auktoriserade tolkar. Av utredningen framgår inte att de tolkar som förordnades var olämpliga för uppdraget. Av rättens yttrande framgår vidare att det inte framställdes några klagomål med anledning av tolkningen i målet. Utifrån de uppgifter som finns tillgängliga i ärendet kan det inte dras någon slutsats i fråga om tingsrättens handläggning skulle ha gynnat tolkar i närheten av tingsrätten. Med hänsyn till det finner Justitiekanslern inte anledning att framföra några synpunkter på rättens agerande i det aktuella målet.

Vad gäller mål nr B 1357-17, framgår det av utredningen att tingsrätten – efter att rättstolken i persiska lämnat huvudförhandlingen – försökte att hitta en annan tolk, dock utan framgång. I detta läge lät tingsrätten målsägandens biträde, vars modersmål är persiska, tolka åt sin huvudman. Med hänsyn till

att huvudförhandlingen var i slutskedet (det återstod bara slutanförandena), att den tilltalade var häktad, att målsäganden samtyckte till att målsägandebiträdet skulle tolka åt henne samt att ingen annan hade någon erinran mot den föreslagna lösningen anser Justitiekanslern att det var befogat att förordna en lämplig person att tolka åt målsäganden och slutföra förhandlingen. Med hänsyn till att målsägandebiträdets modersmål är persiska – alltså samma språk som målsäganden förstår och talar – och att det inte kunde vara fråga om jäv mellan målsäganden och målsägandebiträdet, anser Justitiekanslern att rätten inte åsidosatte kraven i 5 kap. 6 § rättegångsbalken.

Vad slutligen gäller mål nr B 3570-16 och B 4202-16 ger utredningen inte någon anledning att ifrågasätta tingsrättens bedömning i fråga om hur många tolkar som skulle förordnas. Rådmannen Hans-Åke Nygren föreslog att V.B. skulle kontaktas eftersom hon hade tolkat i flera relativt stora mål där han hade deltagit. Hans-Åke Nygren hade visserligen inte kännedom om V.B:s formella kompetens, men han hade erfarenhet av hennes yrkeskunskaper vid domstolen. V.B. förordnades att tolka i målet. Såvitt framgår av Hans-Åke Nygrens yttrande, framfördes inga synpunkter på tolkarnas arbete. Även om rätten kunde ha gjort större ansträngningar för att hitta en till auktoriserad tolk framgår dock inte annat än att V.B. var lämplig för den aktuella uppgiften och att hon utförde sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. Med hänsyn till det finner Justitiekanslern inte anledning att vidta någon ytterligare åtgärd i ärendet utan endast betona att bestämmelsen i 5 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken är en handlingsnorm för domstolarna och att bestämmelsen ska iakttas vid tillsättande av tolkar.

Med de uttalanden som gjorts ovan avslutas ärendet.

Ärendet har föredragits av Nedim Salcic. I beredningen har byråchefen Olof Simonsson deltagit.

Anna Skarhed

*Exp. till
Anmälaren
Västmanlands tingsrätt (dnr TVL 2017/8:52)*